

במדבר (במדבר י לו) 'וְכָנְחָה יֹאמֶר שׁוֹכֵה ה' רַבְבוֹת אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל',
 מכך שנאמר 'רבבות אלפי ישראל', בא הכתוב ללמד ש'אין שכינה
 שורה על ישראל כשהם פחות משני אלפים ושני רבבות, שכן
 מיעוט רבים שנים, והרי זה כאילו כתוב 'ה' השוכן בתוך שתי
 'רבבות' ושני 'אלפי ישראל'. ולומדת הגמרא מכאן עד כמה חמור
 איסור גידול כלב, שהרי אילו היו ישראל שתי רבבות ושני אלפים
 חסר אחת, והיתה אשה מעופרת ביניהם, וראויה להשלים את מנין
 ישראל לשני רבבות ושני אלפים כשיולד העובר, ואז תשרה
 השכינה בישראל, ונבך בה כלב והפילה את עובריה מחמתו, נמצא
 זה – בעל הכלב גורם לשכינה שתסתלק מישראל.
 הגמרא מביאה מעשה באשה שהפילה את עובריה מפחד הכלב:
 הריא איתתא דעלת למיפא ביהוא ביתא – מעשה באשה מעוברת
 שנכנסה בבית מסוים לאפות בו, נבך בה כלבא – כלב שהיה
 באותו הבית, אמר לה מריה – בעל הכלב לאשה, לא תסתפי מיניה
 – אל תפחדי ממנו, שכן שקילי נביה – שיניו הארוכות עקורות
 ואינו יכול להזיק, אמרה ליה האשה, שקילי מיבתיך – הטובה
 שאתה אומר שעקרת את שיני הכלב, נטולה ומסולקת וכאילו
 שריא אחיורי – מושלכת על הקוצים, כלומר אין בה תועלת, שכן
 כבר נד – וזו נעקרת הולך ממקומו וכבר מת:
 שנינו במשנה, אין פורשין נישבין ליונים וכו' אלא אם כן היה רחוק
 מן הישוב שלושים ריס.
 הגמרא דנה בגודל המרחק שיש להרחיק את היונים מן העיר.
 מקשה הגמרא: ומי אולי כולי האי – וכי היונים הולכות כל כך
 הרבה, והתנו, כרחיקין את השוכב של יונים מן העיר חמישים אמה,
 כדי שלא יפסידו את הזרעונים הגדלים בגינות העיר, ומבואר
 שהיונים אינן פורחות יותר מחמישים אמה. מתרצת הגמרא: אמר
 אביי, מישט שייטי טובא – לעוף יכולות היונים הרבה יותר
 מחמישים אמה, אבל כרשייהו בהמישים אמה מליא – כריסים
 מתמלאת על ידי המזון שמלקטים בשיעור חמישים אמה, ולאחר
 שהרחיקו חמישים אמה לא יאכלו יותר מגינות בני העיר. מקשה
 הגמרא: ומישט שלשים ריס ותו לא – וכי היונים עפים שלושים ריס
 ולא יותר, והתנא, במקום ישוב אפילו עד מאה מיל לא יפדים
 מצודות יונים, כדי שלא ילכדו בהם יוני בני העיר. מתרצת
 הגמרא: רב יוסף אמר, ברייתא זו מדברת ב'שוב ב'רים, ועל ידי
 שפורחות מכרם לחרם, יכולות הן לעוף אף מאה מיל. רבה אמר
 תירוצ' נוסף, ברייתא זו מדברת ב'שוב שוכבין, והיונים נחות בהם,
 ויש בכוחם לעוף אף מאה מיל.
 מקשה הגמרא על תירוצ' זה רבה: ותפוק ליה משום שוכבין
 גופייהו – אם מדובר ב'שוב שובבים, יש לאסור זאת מחמת
 השובבים עצמם, שיש לחשוש שהמצודות ילכדו את יוני
 השובבים. מתרצת הגמרא בשלושה אופנים, איבעית אימא
 שהברייתא מדברת בשובבים דעובד פוכבים. תירוצ' נוסף, ואיבעית
 אימא שהברייתא מדברת בשובבים דהפקר. ואיבעית אימא
 שהברייתא מדברת ב'רייה – בשובבים שלו עצמו:

הדרן עלך מרובה

לשון סוקרי שהיא לשון נלעגת, למה לדבר, אלא יש לדבר או
 בלשון הקדש, או בלשון יונית שהיא לשון צחה. ואמר רבי יוסי,
 בבבלי, לשון ארמי למה לדבר, אלא יש לדבר או בלשון הקדש, או
 בלשון פרכי שהיא נאה יותר מארמית. ומבואר בדברי רבי שאין
 איסור לדבר בלשון יונית. מתרצת הגמרא: אמר, לשון יוני לחד
 שהיא שפת העם, והכמת יונית לחד שהיא שפת בני ארמון המלך
 המקורבים למלוכה.
 חזרת הגמרא ומקשה: והכמת יונית מי אסירא – וכי היא אסורה,
 והאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל, קורא
 אני על עצמי את הפסוק (איכה ג נא) 'עני עוללה לנפשי מכל בנות
 עיר' – לי יש לעולל ולנול את עיני בבכי ודמעה על משפחתי,
 יותר מאשר כל משפחות עירי, שאלה ילדים – בחורים) היו בבית
 משפחת אבא, חמש מאות מהם למדו תורה, וחמש מאות למדו
 חכמת יונית, ולא נשתיר מהם לאחר החורבן, אלא אני כאן בארץ
 ישראל וכו' אחי אבא בעסיא. והרי שבבית רבן גמליאל למדו
 חכמת יונית. מתרצת הגמרא: אמר, שאני – שונה) בית רבן
 גמליאל שהיו קרובים למלוכה, ולכן התירו להם ללמוד חכמת
 יונית. וכתבתי, המספר קומי – מי שמספר את שעריו שלפניו
 במצב ומניח בלורית מאחוריו, הרי זה מדרבי האמורי, שרגילים
 לעשות כן לכבוד עבודה זרה שלהם. ואסור לעשותו אף שלא
 לשם עבודה זרה, משום (ויקרא יח ג) 'ובחקתיהם לא תלכו'. ומכל
 מקום אבמילום בר ראובן התירו לו לספר קומי, מפני שהוא היה
 קרוב למלוכה. וכן לאנשיו של בית רבן גמליאל התירו להם לספר
 – לדבר) בחכמת יונית, מפני שהיו קרובים למלוכה.
 שנינו במשנה (לעיל עט:), לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן
 קשור בשלשלאות כו':
 הגמרא מביאה ברייתא המפרטת את דיני הכלב זה: תנו רבנן, לא
 יגדל אדם את הכלב אלא אם כן הוא קשור בשלשלת של ברזל, אבל
 מגדל הוא את הכלב אף שאינו קשור בשלשלת. בעיר הסמוכה
 לספר – גבול, לפי שער זו צריכה שמירה יתירה, וקשורו ביום,
 שאז אין יראים מן האויבים, ומתירו בלילה, מפני שבלילה צריכים
 שמירה שלא יבואו הגויים עליהם פתאום.
 הגמרא מביאה ברייתא בחומרת האיסור לגדל כלבים שאינם
 קשורים: תנא, רבי אליעזר הגדול אומר, המגדל כלבים שאינם
 קשורים בשלשלת, הרי הוא כמגדל חזירים. שואלת הגמרא: למאי
 נפקא מינה – מה השמיענו רבי אליעזר בכך, הלא תנא קמא
 השמיע כבר שאסור לגדל כלבים. משיבה הגמרא: רבי אליעזר
 הוסיף שלא רק עובר על תקנת חכמים, אלא למקם – וזו לעמוד
 עליה ב'אורו', כפי שאמרו (לעיל פב:) על מגדל חזירים.
 אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נתן, כלב, כיון שיש בה ישוב
 גדול וקבוע של יהודים, בעיר הסמוכה לספר דמי – ודיא דומה,
 ומותר לגדל בה כלבים, ולא רק בארץ ישראל נאמר ההיתר של
 עיר הסמוכה לספר. תרצה – פירש רב יוסף בר מניומי, שכוונת רב
 נחמן לעיר ה'הרעא', שהיתה סמוכה לנכרים מצד אחד, ולעירות
 ישראל מצד שני.
 מביאה הגמרא עוד בחומרת איסור זה: דריש – דרשן רבי דוסתאי
 דמן ב'רי, נאמר בפסוק בענין חנייתו של ארון הברית בלכת ישראל

אגרות קודש

[כ"ד מני"א תשכ"א]

לפלא שאין ממנו כל ידיעות בהנגוע להסתדרותו בעניי פרנסה, והרי גם זה מצוייו תורתנו
 תורת חיים, אשר על האדם להתעסק בעניי פרנסה בעשיי בפועל, ולא עוד אלא שאמרו במכילתא
 שהציווי הוא מעין מצות עשה, ועיין קונטרס ומעין פרק כ"ה איך שמוכרח עשיי דוקא בעולמנו, עולם
 העשיי. וכיון שמוכרח הדבר בודאי שניתנו הכחות והאפשרויות על זה [שזהו עוד מגדיל יותר הכרח

המשך בעמוד הבא

פרק החובל

פרק זה מבאר דיני התביעות הבאות כתוצאה מהזיק הנגרם על ידי האדם, בדרך הכאה וחבלה.

משנה

החובל בפכידו, חייב עליו – על חבלתו משום חמשה דברים, פעמים שחייב בכלם ופעמים במקצתם. ואלו הם, גנזק – דמי פחת שוויו, בצער, בריפוי, בשקט – דמי מה שאינו יכול לעשות מלאכה בזמן חוליו מחמת המכה, ובזשת. ואופן השומא בכל אחד מהם: גנזק, ביצר שומתו, אם סימא את עינו, או קטע את ידו, או שיבר את גולו, רואין אותו – את הנחבל כאילו הוא עבד עברי הנמכר בשוק, ושמן במה היה יפה לשלם עבורו קודם החבלה, וכמה הוא יפה לשלם עבורו עתה לאחר החבלה, והפרש זה שהוא השווי של אותו אבר, ישלם החובל לנחבל.

ואופן השומא בצער, אם פגאו (או) בשפוד או במסמר שליבנן באש, ואפילו על ציצורנו שהוא מקום שאינו עושה חבורה בגוף הנחבל, אומדין כמה אדם פוצא בזה – הדומה לנחבל במידת יכולתו לסבול הצער, רוצה לישול להיות מצטער כך – היה מוכן לישול ממון בשביל שיצערורו כן, וסכום זה ישלם החובל לנחבל. ואופן השומא בריפוי, אם הקהו עד שצרך לרפואה, חייב לרפאותו – לשלם הוצאות רפואתו. (עלה) [עלו] בו צמחים – אבעבועות סביבות המכה, אם מקמת המכה הן, חייב לרפאותו, ואם שלא מקמת המכה, פטור.

וכן אם חיתתה – נתרפאה המכה, ונסתרה – ונתקלקלה הרפואה וחזרה המכה, ושוב חיתתה ונסתרה, חייב לרפאותו, שהכל מחמת המכה הראשונה שהכדו הוא, שגם כשנתרפאה לא נתרפאה כל צרכה, אלא היתה נדמית כאילו נתרפאה, ולכך חזרה שוב. אך אם חיתתה כל צורךתה, ולא נתקלקלה הרפואה, אלא שחזרה מחמת סיבה אחרת, אינו חייב לרפאותו לפי שלא באה מחמתו. ואופן שומת השקט, רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין שהיא מלאכה שאינה כבירה, וראויה לו אף לאחר שיקום מחוליו, ומשלם לו שכרו של כל יום מימי חוליו כאילו עשה עבורו מלאכה זו. ואף שהיה ראוי לפני שחבל בו למלאכה מעולה יותר, אינו משלם לו על כך, שהרי כבר נתן לו בתשלום ה'נזק' את דמי ידו, באופן שקטע את ידו, ודמי גולו – או את דמי רגלו, באופן שקטע את רגלו, ובכך שילם לו כבר על המלאכה שהיה ראוי לעשות. ואופן שומת הבזשת, הכל לפי המקבייש והמתקבייש – הדבר תלוי במהות המקבייש והמתבייש, שאם היה המבייש אדם פשוט, בושטו מרובה וצריך לשלם יותר, וכן אם היה המתבייש אדם חשוב בושטו מרובה והמבייש צריך לשלם יותר מאשר אם בייש אדם פשוט.

גמרא

שנינו במשנה שהחובל בחבירו משלם על החבלה. ומקשה הגמרא: אמאי נפטר החובל בתשלום ממון, והלא 'עין תחת עין' (שמות כא כד) אמר הקנא, ואימא שהכוונה לעין מפש של החובל, שיעוורו את עינו תחת שיעוריו עינו של הנחבל, וכן בשאר האיברים.

מתרצת הגמרא: לא סלקא דעתך שזוהי כוונת הפסוק, וכמו דתניא בברייתא, יכול שאם סימא את עינו, מסמא הדיין את עינו של החובל, וכן אם קטע את ידו, מקטע את ידו, שיבר את גולו משבר את גולו, תלמוד לומר כמה אדם וכמה בהמה – נאמר לשון 'מכה' באדם ולשון 'מכה' בהמה, ויש ללמוד זה מזה בגזירה שוה, מה מכה בהמה ליתשלומין, אף מכה אדם דינו לתשלומין, ולא שיטלו ממנו את האבר. ואם נפשך ו- רצונך לומר ולהשיב על טעם זה, צא ולמד מדרשה אחרת, הרי הוא אומר (במדבר לה לא), וְלֹא תִקְחוּ בֹכֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ אִשָּׁר הוּא רָשָׁע לְמוֹת, ויש לדרוש, דווקא לנפש רוצח אי אתה לוקח בוכר, דהיינו ממון, כדי לפדותו

מעונש מיתה, אבל אתה לוקח בוכר לראשי אברים שאין חזוין לאחר נטילתו, כגון יד או רגל או עין, שאם חבל בהן משלם לנחבל את שוויו, ופודה עצמו מנטילת האבר.

הגמרא דנה בלימוד הראשון של הברייתא. מבררת הגמרא: הי מכה – מאיזה 'מכה' האמור באדם לומדת הברייתא את הגזירה שוה, אימא ממה שנאמר (ויקרא כד כא) 'וּמִכָּה בְּהֶמָּה יִשְׁלַמְנָה וּמִכָּה אָדָם יוֹמֵת', שהוא בקטלא כתב – הרי פסוק זה מדבר באופן שחייב מיתה על החבלה, וכגון בהכאת אביו ואמו שחייב עליהם מיתה, ואין בו כלל חיוב ממון ללמוד ממנו דין החבלה. אלא למדים מהכא, ממה שנאמר (שם כד יח) 'וּמִכָּה נֶפֶשׁ בְּהֶמָּה יִשְׁלַמְנָה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ', הרי שנאמר לשון 'מכה' בהמה, ושמן ליה לפסוק זה נאמר (שם כד יט) 'וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ כְּאִשָּׁר עָשָׂה כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ', הרי נאמר באדם 'יתן מום' שהוא לשון 'מכה', ויש ללמוד זה מזה בגזירה שוה.

מקשה הגמרא: האי לא מכה הוא – הרי בפסוק זה לא נאמר 'מכה' אלא 'יתן מום', ואילו הברייתא אמרה שלמדים בגזירה שוה 'מכה' 'מכה'. מתרצת הגמרא, [אנן] הַכָּא הַכָּא קאמרינן – אין כוונת הברייתא שלמדים מהלשון 'מכה מכה', אלא למדים 'הכאת האדם' מ'הכאת בהמה', ולכך אף 'יתן מום' שמשמעותו הכאה, יש ללמודו מ'מכה נפש בהמה', מה הַכָּא הַאמורה בַּהֶמָּה לתשלומין, אף הַכָּא הַאמורה בָּאָדָם לתשלומין.

מקשה הגמרא: והא כתב (שם כד יז) 'וְאִישׁ כִּי יַכֶּה כֶּל נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוֹמֵת', ולכאורה הפסוק מדבר בחובל בחבירו שלא המיתו, ומה שנאמר 'מוֹת יוֹמֵת', הכוונה שימיתו לחובל את האבר שנטל לנחבל. מתרצת הגמרא, אף שם הכוונה שמשלם שוויו בַּמָּמוֹן. שואלת הגמרא: אמאי דַּבְּמָמוֹן – ומניין אכן שהכוונה לתשלום ממון, אימא שהכוונה במיתה ממש, שימיתו את אברו של החובל. משיבה הגמרא, לא סלקא דעתך, הרי, הרי איתתך – שהרי הוקש פסוק זה לימכה [נפש] בהמה ישלמנה' האמור לאחריו, וכשם שבבמה משלם על החבלה, אף באדם כוונת הפסוק שישלם. ועוד, הרי כתב בַּתְּרִי, (שם כ) 'כְּאִשָּׁר יִתֵּן מוֹם בָּאָדָם כֵּן יַעֲתֵן בּוֹ', ושם מנה שהכוונה לַמָּמוֹן, שכן הלשון 'כן יתן בו' משמעותו 'דבר הניתן מיד ליד' שהוא ממון.

הגמרא חוזרת לבאר המשך דברי הברייתא: ויאי אם נפשך לומר – מה יש להקשות על הגזירה שוה 'מכה מכה'. מבארת הגמרא, תו קא נשיא – שוב הוקשה לתנא על לימוד זה, מאי חית דילפת מ'מכה בהמה' – מה ראית ללמוד בגזירה שוה מהפסוק (ויקרא כד יח) 'ומכה נפש בהמה ישלמה', אף באדם החובל בחבירו חייב בתשלומין, לילף ממה אדם – נלמד בגזירה שוה מהפסוק (שם כד כא) 'ומכה אדם יומת', ששם 'יומת' היינו שנהרג על הכאה זו, ונלמד שאף בחובל הכוונה שימיתו ויטלו לאותו האבר.

הגמרא דוחה לקושיא זו: אמר, אם משום קושיא זו לא היתה צריכה הברייתא להביא לימוד אחר, שכן יש לתרץ שלכך לומדים מ'מכה בהמה' משום שדין נזקין מניקין – לומדים דיני חיוב ממון מדיני חיוב ממון, ששניהם בגדר 'ניזקין', ואין דיני נזקין במיתה – ואין לומדים דיני חיוב ממון מדיני חיוב מיתה. הגמרא דוחה לתירוץ זה: אדרבה, דיני אדם מאדם – יש ללמוד דיני החבלה באדם מדיני החבלה באדם אף שחיובם שונה, ואין דיני אדם מבהמה, וכיון שקושיא זו קיימת, תיינו דקתני בברייתא 'אם נפשך לומר', יש לדרוש כן מפסוק אחר, הרי הוא אומר (במדבר לה לא), וְלֹא תִקְחוּ בֹכֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ אִשָּׁר הוּא רָשָׁע לְמוֹת, לנפש רוצח אי אתה לוקח בוכר, אבל אתה לוקח בוכר לראשי אברים שאין חזוין.

הגמרא דנה בדרשה זו. מקשה הגמרא: והאי וְלֹא תִקְחוּ בֹכֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ, וכי למעוטי ראשי אברים הוא דאמא – נכתב כדי לדרוש ממנו מיעוט זה לראשי איברים שיטלו מהם כופר, האי מקעי ליה דאמר דתקנא לא תעביד ביה תרתי – הלא נצרך פסוק זה לגופו, לדרוש שלא יענשו את הרוצח בשני עונשים, כלומר לא תשקול מניית קמון ותקטילת – שלא תקח ממנו ממון וגם תהרגנו,

1 אלא יענש במיתתה בלבד. וכיון שנצרך לגופו מנין לדייק ממנו.
 2 מתרצת הגמרא: **האי** – דין זה שאין לחייב ממון למי שנתחייב
 3 מיתתו, **מ'כדי רשעתו נפקא** – נלמד ממה שנאמר לגבי חיוב מלקות
 4 (דברים כה ב) **'והכהו לפניו כדי רשעתו'**, ויש לדרוש, **רשעה אחת**
 5 – בעונש אחד **אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו בשתי רשעיות**, כלומר
 6 שאין לחייבו בשני עונשים. ונמצא שהפסוק **'ולא תקחו כופר'**
 7 מיותר לדרוש שעל חבלת הממון משלם כופר.
 8 מקשה הגמרא: **ואפתי מפעי ליה לפסוק זה לגופו, דקאמר רחמנא**
 9 **לא תשקול ממון ותפטרנה** – שלא תקח ממון מן הרוצח בתורת
 10 כופר לפוטרו מן המיתה. ומנין לדייק ממנו.
 11 מתרצת הגמרא: **אם בן שלדבר זה בלבד נכתב הפסוק, לכתוב**
 12 **רחמנא ולא תקחו כופר לאשר הוא רשע למותו**, ומה שנוסף **'לנפש**
 13 **רוצח' למה לי, שמע מינה מיתור זה, לנפש רוצח אי אתה לוקח**
 14 **כופר, אכל אתה לוקח כופר לראשי אכרים שאינן חוזרין**, שאינם
 15 בכלל נפש הרוצח.
 16 מקשה הגמרא: **וכי מאחר דבתיב 'ולא תקחו כופר' לדרוש שעל**
 17 **החבלה נוטלים ממון**, אם כן גזירה שוה של **'מכה מכה'** שממנו
 18 למדה הברייתא בתחילה, **למה לי**.
 19 **אמרי, אי מהאי** – אם היינו למדים מ'ולא תקחו כופר' בלבד, הוה
 20 **אמינא שכיון שתשלום הממון הוא כופר ליפטר מנטילת האבר**,
 21 **נמצא שהדבר תלוי ברצונו של החובל, אי בעי עינו ניתב** – ואם
 22 רצה שיטלו את עינו ולא יחייבוהו ממון, היו נוטלים את עינו, **ואי**
 23 **בעי דמי עינו ניתב** – ואם רוצה שיקחו ממנו ממון, לוקחים ממנו
 24 ממון. **קא משמע לן** מהגזירה שוה **'מכה מכה'** ללמוד הכאת האדם

25 **מכהמה, מה מכה במהה דינו לתשלומין בלבד, אף מכה אדם דינו**
 26 **לתשלומין בלבד**, ואינו תלוי ברצונו.
 27 ברייתא נוספת במקור הדבר שהחובל בחבירו משלם שווי הנזק
 28 ואין נוטלים ממנו האבר: **תניא, רבי יוסתאי בן יהודה אומר, מה**
 29 **שנאמר בחובל בחבירו (שמות כא כד) 'עין תחת עין' וגו', היינו**
 30 **ממון דמי העין. אתה אומר שהכוונה לממון, או אינו אלא עין ממש.**
 31 **אמר, וכי אפשר לומר כך, אם כן הרי שהיתה עינו של זה הנחבל**
 32 **גדולה, ועינו של זה החובל קטנה, היאך אני קורא ביה בחובל זה**
 33 **מה שנאמר 'עין תחת עין', והרי הוא עיוור לעין גדולה, ואנו**
 34 **מעוורים תחתיה עין קטנה. וכי תימא כל כי האי שקיל מיניה**
 35 **ממוןא** – שאכן באופן זה שאין ליטול ממנו העין ממש, ישלם ממון,
 36 אך באופן שאפשר לקיים בו **'עין תחת עין'** כפשוטו, יטול את עינו.
 37 הרי התורה אמרה (ויקרא כד כב) **'משפט אחד יהיה לכם, ויש**
 38 **לדרוש שצריך שיהיה משפט** – דין אחד השווה **לכולכם**. ובהכרח
 39 אינו נוטל לעינו ממש בכל אופן, אלא משלם ממון.
 40 הגמרא מקשה על לימוד זה: **אמרי, וכי מאי קושיא היא זו אם אכן**
 41 **נאמר שאף אם היתה עינו קטנה יטלו את עינו, ומדוע אין לקרוא**
 42 **בזה 'עין תחת עין', דלמא מה שנאמר 'עין תחת עין', היינו שכיון**
 43 **שנהורא שקיל מיניה** – שלקח מהנחבל את מאור עיניו, **נהורא אמר**
 44 **רחמנא נישקול מיניה** – אמרה התורה שיטלו ממנו את מאור עיניו,
 45 ומה לי אם היתה עינו קטנה יותר מעינו של הנחבל.
 46 ויש להוכיח כן, **דאי לא תימא הכי**, אלא תאמר שכיון שעינו של
 47 החובל קטנה מעינו של הנחבל, אין זה נחשב **'עין תחת עין'**, אם כן